

ВІДГУК

офіційного опонента доктора економічних наук, професора

ТАРАСЮК ГАЛИНИ МИКОЛАЇВНИ

на дисертаційну роботу Мирошенко Наталії Юріївни

«КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЯ ВИСОКОТЕХНОЛОГІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВ»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук

за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами

(за видами економічної діяльності)

1. Актуальність обраної теми дисертаційної роботи та її зв'язок з науковими програмами, планами, темами

В сучасних висококонкурентних, динамічних та нестабільних умовах підприємства здатні успішно функціонувати на ринку та посідати лідерські позиції значною мірою за рахунок розроблення, впровадження та реалізації інновацій. Високий рівень інноваційної активності підприємств створює передумови для формування нових конкурентних переваг, підвищення інвестиційної привабливості, розширює можливості щодо виходу на нові ринки, є імпульсом для забезпечення прогресивного розвитку. Як свідчить практика, лише невелика частина інновацій трансформується у продукцію та успішно комерціалізується шляхом її просування до зацікавлених груп споживачів. В таких умовах виникає необхідність реалізовувати грамотну та ефективну комерціалізацію високотехнологічної продукції на засадах використання найбільш дієвих форм та методів з урахуванням потреб ринкового середовища.

Науковцями досліджено розвиток сутності поняття «комерціалізація», установлення взаємозв'язку між комерціалізацією та результатами інноваційної діяльності, вивчення досвіду економічно розвинених країн у сфері комерціалізації інновацій, висвітлення маркетингового забезпечення комерціалізації об'єктів інтелектуальної власності. Однак, актуальним завданням залишається розроблення теоретико-методологічних і методико-

прикладних засад комерціалізації високотехнологічної продукції промислових підприємств.

З огляду на все вищезазначене, тема дисертації Мирощенко Н.Ю. є актуальною, має важливе теоретичне і практичне значення.

Виконання дисертаційної роботи відповідає проблематиці актуальних наукових досліджень, тема дисертації відповідає науковому напрямку кафедри економіки підприємства та інвестицій Національного університету «Львівська політехніка» «Інвестиційна та інноваційна діяльність підприємств, оцінка проектів та нерухомості», а результати дослідження використовувались при виконанні науково-дослідних робіт кафедри економіки підприємства та інвестицій Національного університету «Львівська політехніка» «Обґрунтування інноваційно-інвестиційних стратегій, програм і проектів розвитку господарських структур, галузей і регіонів» (номер державної реєстрації 0118U001536), «Теоретичні та прикладні засади трансферу технологій у системах стратегічного розвитку суб'єктів господарювання» (номер державної реєстрації 0118U001537).

2. Ступінь достовірності та обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Детальне вивчення тексту поданої дисертаційної роботи, наведених у ній статистичних даних і розрахунків свідчить про обґрунтованість та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій, викладених у дисертації.

Автором проведено змістовний аналіз за темою дисертації. Використання таких методів наукового дослідження як порівняння, систематизації та узагальнення, морфологічного аналізу, групування, експертних оцінок й емпіричного дослідження, порівняльного і статистичного аналізу, факторного аналізу, системного підходу, структурно-логічного аналізу, аналізу і синтезу, графічного методу.

Мета дисертаційного дослідження відповідає обраній темі роботи. Об'єкт і предмет дослідження визначено правильно. Зміст сформульованих наукових

завдань логічно узгоджений, їх кількість можна вважати достатньою для розкриття обраної теми дослідження Мирощенко Н.Ю.

У першому розділі дисертаційного дослідження автором проаналізовано динаміку виданих охоронних документів в Україні за період 1996-2016 рр. (с. 36, табл. 1.3), яка показує, що науковці отримують значну кількість патентів, однак недостатня їх комерціалізація. Також проаналізовано структуру внесених до державних реєстрів України охоронних документів на об'єкти права інтелектуальної власності за період 1992-2018 рр. (с. 37, рис. 1.1), наведено сутнісні ознаки понять, на яких базується означення поняття «комерціалізація високотехнологічної продукції промислового підприємства» (с. 40, табл. 1.4). Проведено ґрунтовний аналіз наукових праць вітчизняних та зарубіжних вчених, які працювали над даною проблематикою. Опираючись на результати аналізування літературних джерел, автором виокремлено різні види комерціалізації (с. 40-41, табл. 1.5) та сформовано основні способи комерціалізації високотехнологічної продукції (с. 43, рис. 1.2). У роботі проаналізовано спільні та відмінні характеристики ліцензійної угоди, франчайзингового договору і лізингового контракту як альтернативних варіантів комерціалізації високотехнологічної продукції (с. 46, табл. 1.7) та сформовано модель управління комерціалізацією високотехнологічної продукції промислового підприємства (с. 47, рис. 1.3).

Автором детально проаналізовано вітчизняний та зарубіжний досвід комерціалізації високотехнологічної продукції промислових підприємств (с. 48-58); виокремлено основні проблеми комерціалізації високотехнологічної продукції та напрямки їхнього розв'язання (с. 59, табл. 1.8), наведено перелік фондів фінансування проектів комерціалізації високотехнологічної продукції у різних країнах, які допомагають вирішувати проблеми фінансування (с. 60-61, табл. 1.9).

У другому розділі автором проаналізовано динаміку інноваційної діяльності промислових підприємств України за період 2005-2017 рр. (с. 77, табл. 2.1), показано розподіл витрат підприємств, які комерціалізували високотехнологічну продукцію, за напрямками інноваційної діяльності (с. 78, рис. 2.1). Автором визначено причини низьких показників комерціалізації

високотехнологічної продукції в Україні (с. 81), проаналізовано структуру створених в Україні передових технологій за їхніми видами та часткою охоронних документів (с. 83, табл. 2.3), динаміку отриманих патентів на винаходи за видами економічної діяльності заявників (с. 85-86, табл. 2.4), а також наведено результати експертного опитування керівників вітчизняних підприємств, які мають досвід у сфері такої комерціалізації (с. 87-93).

Цікавою є побудована модель арбітражу на розмір відсоткових ставок для фінансування проектів комерціалізації високотехнологічної продукції (с. 97, рис. 2.10), наведено види стратегій рекламування високотехнологічної продукції (с. 99, рис. 2.11), запропоновано класифікацію факторів, які впливають на комерціалізацію високотехнологічної продукції (с. 103, табл. 2.5) та групи пов'язаних між собою факторів, які впливають на комерціалізацію високотехнологічної продукції (с. 105, рис. 2.12). Автором пропонуються групи показників оцінювання ефективності комерціалізації високотехнологічної продукції підприємства (с. 107-116), на основі яких сформовано комплексний метод оцінювання ефективності комерціалізації високотехнологічної продукції. Розроблено модель факторного аналізу і причинно-наслідкові зв'язки у множині показників, які характеризують комерціалізацію високотехнологічної продукції підприємств (с. 121, рис. 2.15).

У третьому розділі автором розроблено етапи оцінювання дифузії високотехнологічної продукції на основі застосування морфологічного аналізу (с. 127, рис. 3.1), наведено спільні та відмінні характеристики альтернативних видів аналізу, які можуть бути використані для оцінювання впливу дифузії на ефективність комерціалізації високотехнологічної продукції (с. 131, табл. 3.1), розроблено процес встановлення причинно-наслідкових зв'язків між факторними і результативними ознаками об'єкта оцінювання у розрізі кожної вузлової точки і кожного варіанту зміни її параметрів (с. 139, рис. 3.5), послідовність етапів морфологічного синтезу результатів оцінювання дифузії інноваційної продукції (с. 141, рис. 3.6), послідовність етапів оцінювання рівня інноваційності високотехнологічної продукції підприємства (с. 145, рис. 3.7). Також автором побудовано види біективного відображення ознак інноваційності високотехнологічної продукції підприємства у процесі її

комерціалізації (с. 149, рис. 3.8) та наведено матрицю відповідності бієктивних явищ етапам комерціалізації високотехнологічної продукції, фазам життєвого циклу високотехнологічної продукції і рівням її дифузії (с. 150, табл. 3.6), розроблено диверсифіковану у просторі систему комерціалізації високотехнологічної продукції (с. 162, рис. 3.12).

Особливо варто відмітити, що завдання дослідження, положення наукової новизни і висновки дисертації є логічно взаємопов'язаними. Результати отримані автором особисто.

Висновки, що наводяться вкінці розділів дисертації, є узагальненням досліджень та основою формулювання практичних рекомендацій. Вони не містять внутрішніх протиріч і мають практичну спрямованість.

Викладене вище свідчить про обґрунтованість і достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій, що викладено у дисертаційній роботі Мирошченко Н.Ю.

3. Наукова новизна результатів дисертаційного дослідження і достовірність отриманих результатів, висновків і рекомендацій

Наукові положення Мирошченко Н.Ю. сформульовані самостійно та відображають особистий внесок дисертанта в розвиток економічної науки. Проведений аналіз дисертаційної роботи, публікацій та автореферату автора дозволяє підтвердити наявність елементів наукової новизни, які викладені конкретно, послідовно і системно.

У дисертації розвинуто типологію видів комерціалізації високотехнологічної продукції промислових підприємств за такими ознаками: за змістом, рівнем ефективності, кількістю суб'єктів комерціалізації та їх географічним охопленням, способом фінансування (с. 40-48 дисертації; с. 7 автореферату).

Автором розвинуто типологію та змістове наповнення чинників комерціалізації високотехнологічної продукції підприємств, а саме: кількість джерел фінансування процесу комерціалізації високотехнологічної продукції, величина сектору ринку, на який орієнтоване виробництво високотехнологічної продукції, обрана стратегія її рекламування, податкові преференції, рівень

відсоткових ставок за банківськими кредитами й умови їхнього надання, приналежність високотехнологічної продукції до груп товарів з еластичним або нееластичним попитом, рівень інтелектуаломісткості та екологічності, наявність правових обмежень щодо виробництва високотехнологічної продукції, тривалість циклу виробництва, а також захищеність правами інтелектуальної власності (с. 94-106 дисертації; с. 9-10 автореферату).

З метою виявлення причинно-наслідкових зв'язків між кількісними та якісними змінами значень показників, які характеризують комерціалізацію високотехнологічної продукції підприємства, у дисертаційній роботі удосконалено метод діагностики комерціалізації високотехнологічної продукції підприємства (с. 106-122 дисертації; с. 10-12 автореферату).

Для синтезування факторних та результативних ознак явища дифузії з використанням механізму апроксимації даних на основі застосування інструментів морфологічного аналізу автором удосконалено методичний підхід до розпізнавання дифузії в процесі комерціалізації високотехнологічної продукції підприємства (с. 126-142 дисертації; с. 12-13 автореферату).

Шляхом встановлення ознак інноваційності високотехнологічної продукції підприємства та врахування особливостей бієктивного відображення ознак на усіх етапах комерціалізації автором пропонується визначати рівень інноваційності (с. 142-154 дисертації; с. 14-15 автореферату).

З метою врахування залежності впливу інноваційності високотехнологічної продукції та її дифузії на результати комерціалізації та уникнення типових проблем, які виникають в процесі комерціалізації такої продукції автором удосконалено модель побудови диверсифікованої у просторі і часі системи комерціалізації високотехнологічної продукції (с. 154-169 дисертації; с. 16-17 автореферату).

4. Аналіз літератури, використаної в дисертаційному дослідженні

Достовірність наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується використанням широкої інформаційної бази за темою дисертації, в т.ч. наукові праці вітчизняних та зарубіжних науковців, матеріали періодичних видань, статистична інформація, результати експертних

досліджень, економічні огляди, інформація облікової, фінансової та управлінської звітності вітчизняних підприємств, Інтернет-ресурси, а також нормативно-правові акти органів державної влади.

Перелік використаної літератури в дисертаційному дослідженні Мирощенко Н.Ю. складає 253 найменування.

5. Аналіз публікацій автора за темою дисертаційного дослідження

За результатами дисертаційного дослідження опубліковано 19 наукових праць загальним обсягом 4,18 друкованих аркушів, з яких особисто автору належить 3,14 друкованих аркуша. Мирощенко Н.Ю. опублікувала 2 монографії, 5 статей у наукових фахових виданнях України (з них 2 у виданнях, які входять до міжнародних наукометричних баз даних) та 1 стаття у науковому періодичному виданні іншої держави. Окрім того, автором опубліковано 10 тез доповідей науково-практичних конференцій.

Публікації дисертантки мають широку географію (Польща, м. Харків, м. Ялта, м. Львів, м. Суми, м. Чернігів, м. Дніпро, м. Тернопіль, м. Сімферополь, м. Одеса, м. Донецьк, м. Черкаси тощо). Автореферат та опубліковані наукові праці у повній мірі відображають зміст дисертаційної роботи. Аналіз публікацій автора дозволяє зробити висновок про повноту викладу основних наукових положень її дисертаційного дослідження у науковій літературі. Кількість публікацій є достатньою для висвітлення результатів дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук відповідно до вимог.

6. Практична цінність положень, результатів та висновків дисертаційної роботи

Практичну цінність мають отримані в процесі дисертаційного дослідження Мирощенко Н.Ю. наукові результати, які заслуговують на використання в процесах комерціалізації високотехнологічної продукції промислових підприємств. Зокрема, представляють інтерес такі положення:

- метод визначення рівня інноваційності високотехнологічної продукції підприємства;

- метод ідентифікування дифузії під час комерціалізації високотехнологічної продукції;
- методичний підхід з оцінювання ефективності комерціалізації високотехнологічної продукції підприємства;
- модель побудови диверсифікованої у просторі і часі системи комерціалізації високотехнологічної продукції.

Основні положення та результати дисертаційного дослідження впроваджено у діяльність вітчизняних підприємств, зокрема ТзОВ «Виробничо-комерційна фірма «Росток» (довідка № 79 від 13.12.2016 р.), ТзОВ «Консалтингова компанія ВІП убезпечення» (довідка № 121-17 від 22.08.2017 р.).

Отримані результати дисертаційної роботи впроваджено у навчальний процес Національного університету «Львівська політехніка» і застосовуються під час викладання дисципліни «Інноваційний розвиток підприємства» і «Системний аналіз та прийняття інноваційних рішень», а також під час написання магістерських кваліфікаційних робіт (довідка № 67-01-1375 від 01.08.2018 р.).

7. Відповідність теми дисертації профілю спеціальності

Дисертація Мирощенко Н.Ю. виконана державною мовою, якою автор володіє у професійному плані досконало. Стиль дисертації відповідає вимогам, що висуваються до наукових праць такого рівня, а також відзначається логічністю, послідовністю, системністю та обґрунтованістю.

Представлені автореферат, рукопис дисертації та графічний матеріал у повній мірі відображають зміст роботи, відповідають паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), вимогам п. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, які висуваються до дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

8. Дискусійні положення та зауваження до дисертаційної роботи

У цілому позитивно оцінюючи наукові результати, отримані в дисертаційному дослідженні та їх практичне значення, слід відзначити окремі дискусійні моменти та висловити деякі зауваження стосовно роботи Мирошенко Н.Ю.:

1. Автором наведено динаміку виданих охоронних документів в Україні за період 1996-2016 рр. (с. 36, табл. 1.3), однак варто було б оновити дані ще за 2017 р. та більш детально проаналізувати відхилення даного показника.

2. У роботі досліджено вітчизняний та світовий досвід комерціалізації високотехнологічної продукції промислових підприємств (с. 48-58). В межах даного підрозділу варто було проаналізувати та порівняти кількість виданих охоронних документів в Україні та в інших країнах світу, відсоток комерціалізованих винаходів тощо.

3. У табл. 1.8 (с. 59) автором виокремлено основні проблеми комерціалізації високотехнологічної продукції та напрямки їхнього розв'язання. Доцільно було б більш детально розглянути рівень складності кожної з проблем саме для вітчизняних підприємств.

4. Не зрозуміло чому автор наводить розподіл створених передових технологій за видами технологій та часткою охоронних документів саме за період 2013-2014 рр. (с. 83, табл. 83). Якщо навести більш ширший діапазон даних за останні роки було б більш інформативно.

5. Не уточнено автором період проведення експертного опитування керівників вітчизняних промислових підприємств та не деталізовано керівників яких саме рівнів управління було включено у дане дослідження (с. 87).

6. Автором не достатньо обґрунтовано на основі чого було запропоновано саме такі групи показників оцінювання ефективності комерціалізації високотехнологічної продукції підприємства (с. 108-116).

7. У роботі удосконалено метод ідентифікування дифузії під час комерціалізації високотехнологічної продукції промислових підприємств (с. 126-142), однак не наведено його застосування на прикладі підприємства, а також не вказано хто саме на підприємстві має його використовувати. Даний

метод є досить складним, тому виникає питання чи він буде практичним та зручним для використання на підприємствах.

Однак, зазначимо, що наведені автором у відгуку дискусійні положення та зауваження не знижують рівня наукової новизни та практичного значення проведеного дослідження Мирошченко Н.Ю.

9. Загальний висновок

Дисертація Мирошченко Н.Ю. на тему «Комерціалізація високотехнологічної продукції промислових підприємств» є завершеним дослідженням в межах поставлених завдань, у якому, на підставі проведених автором досліджень, розроблені теоретико-методологічні і методико-прикладні засади комерціалізації високотехнологічної продукції промислових підприємств. За рівнем наукової новизни наведені у дисертаційній роботі результати відповідають вимогам, що висуваються до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук.

Тема роботи, об'єкт та предмет дослідження, її зміст, а також положення та висновки відповідають паспорту спеціальності 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності).

Текст автореферату повною мірою відповідає змісту дисертаційної роботи Мирошченко Н.Ю. Отримані результати є вирішенням наукового завдання щодо розроблення теоретико-методологічних і методико-прикладних засад комерціалізації високотехнологічної продукції промислових підприємств.

Згідно існуючих вимог, положення та результати дисертаційної роботи опубліковано у фахових виданнях, у виданнях, що входять до наукометричних баз даних та іноземному періодичному науковому виданні. Результати дисертаційного дослідження Мирошченко Н.Ю. обговорені та схвалені на науково-практичних конференціях різного рівня.

Представлені у дисертаційному дослідженні результати, як свідчать документи, знайшли своє впровадження у практичній діяльності вітчизняних підприємств.

Таким чином, на підставі аналізу дисертації Мирошченко Н.Ю., автореферату дисертації, публікацій дисертантки у фахових виданнях можна

зробити висновок про те, що дисертаційна робота виконана на належному теоретичному та методичному рівні, відповідає вимогам МОН України до дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук, зокрема пунктам 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів» (затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24 липня 2013 р.) за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності), а її автор, Мирошченко Наталія Юріївна, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук.

Офіційний опонент,

завідувач кафедри

менеджменту і туризму

Житомирського державного технологічного університету

Міністерства освіти і науки України,

доктор економічних наук, професор

Г.М. Тарасюк

Підпис професора Тарасюк Г.М. засвідчую:

Учений секретар ЖДТУ

(підпис)

(П.І.Б.)

